

ZOONOTİK VE VEKTÖREL HASTALIKLAR

Zoonotik hastalıklar; omurgalı hayvanlardan insanlara geçen hastalıklar olup insanlardaki bulaşıcı hastalıkların yaklaşık % 25'ini oluşturmaktadır. 200 kadar olan bu hastalıkların bir kısmı temas, bir kısmı da hayvansal ürünler aracılığı ile bulaşabilmektedir.

Vektörel hastalıklar ise vektör olarak ifade edilen kene, pire, sivrisinek, karasinek gibi omurgasız, eklem bacaklı hayvanların hastalığı bir konaktan diğerine taşımasıyla oluşur.

Ülkemizde; 37'si bakteriyel, 29'u viral, 28'i paraziter, 13'ü mantar, küf ve maya kaynaklı olmak üzere 107 ayrı zoonotik ve vektörel hastalık rapor edilmiştir.

Zoonotik ve vektörel bazı hastalıklara kısaca bakacak olursak;

BATI NİL VİRÜSÜ HASTALIĞI/BATI NİL ATEŞİ

Viral, vektörel bir hastalıktır.

Sivrisineğin, bu virüsü taşıyan kuş, sürüngen ve atları ısırarak kendisinin enfekte olması sonrası insanları ısırması ile hastalığı bulaştırır.

Hastalıktan korunmak için sivrisineklere yönelik önlemler alınmalıdır.

Virüse maruz kalanların ancak % 20'sinde ateş, baş ve eklem ağrıları, kusma, ishal, titreme, denge bozukluğu, deri döküntüsü ile seyreder. Vakaların % 1'i menenjit ve felç ile sonuçlanabilir.

BRUSELLA/MALTA ATEŞİ

Bakteriyel, zoonotik bir hastalıktır.

İnsanların, bu bakteriyi taşıyan sığır, koyun, keçi gibi hayvanlara teması veya bu hayvanlara ait ürünleri çiğ tüketmesi ile hastalık bulaşır.

Hastalıktan korunmak için çiğ, az pişmiş süt ve bu sütlerden yapılan peynirler tüketilmemelidir. En az 15 dakika kaynatılarak pastörize edilen sütler tüketilmelidir. Hayvancılıkla uğraşanların da eldivenle hayvanlara temas etmesi hastalıktan

korunmak için önem arz etmektedir.

Ateş, eklem ağrıları, iştahsızlık, kilo kaybına neden olur.

DANG HUMMASI

Viral, zoonotik ve aynı zamanda vektörel bir hastalıktır.

İnsanların, bu virüsü taşıyan maymun ve köpeklerin kan ve kanlı vücut sıvılarıyla temas etmesi veya bu hayvanları ısırarak sivrisineklerce ısırılma ile hastalık bulaşır. Hastalık daha çok tropikal ve yarı tropikal bölgelerde görülür.

Hastalıktan korunmak için sivrisineklere yönelik önlemler alınmalıdır.

Ateş, baş, kas ve eklem ağrıları, bulantı, kusma, deride kırmızı döküntüler ile seyreder.

HANTA VİRÜS HASTALIĞI

Viral, zoonotik bir hastalıktır.

İnsanların, bu virüsü taşıyan fare ve köstebeklerce ısırılması, idrar, dışkı ve tükürükleri ile temas etmesi veya bu atık ve salgıların kuruması sonucu havaya karışan virüsün solunum yoluyla alınması ile hastalık bulaşır.

Fare mücadelesi, yemeklerin kapalı olarak muhafaza edilmesi, el hijyeni korunmada önemlidir.

Ateş, şiddetli baş ve kas ağrıları, iştahsızlık, bulantı, kusma, yüz, boyun ve sırtta kızarıklıklar, kanama, böbrek ve solunum rahatsızlıkları ile seyreder.

KEDİ TIRMIĞI HASTALIĞI/BARTONELLOZ

Bakteriyel, zoonotik ve aynı zamanda vektörel bir hastalıktır.

Bu bakteriyi bünyesinde bulunduran pirenin kediyi ısırması sonrası bu kedinin de insanı ısırması, tırmalaması ya da açık yarayı yalaması sonucu hastalık bulaşır.

Özellikle küçük çocuklar ve bağışıklık sistemi zayıf olan kişiler kedilere daha

temkinli yaklaşımları korunmada önemlidir.

Ateş, ciltte kızarıklık ve şişlik, lenf yumrusunda büyüme, geçmeyen vücut ağrıları ve halsizlik ile seyreder.

KIRIM KONGO KANAMALI ATEŞİ/KKKA

Viral, vektörel ve aynı zamanda zoonotik bir hastalıktır.

Bu virüsü bünyesinde bulunduran Hyalomma cinsi kenelerin insanı ısırması ile hastalık bulaşır. Yine KKKA hastalarının kan ve vücut sıvılarıyla temas yoluyla da hastalık insanlara bulaşabilmektedir.

Kenelere yönelik önlemlerin alınması, KKKA belirtisi olan hayvan ve insanlardan uzak durulması korunmada önemlidir.

Yüksek ateş, baş ağrısı, halsizlik, kas ve eklem ağrıları, deride yaygın kanamalarla seyreder.

KİST HİDATİK/KİSTİK EKİNOKOKKOZ

Paraziter, zoonotik bir hastalıktır.

Köpeklerin bağırsağında yaşayan tenyanın dışkı yoluyla atılan yumurtaları insan, koyun, keçi ve sığırlarca ağız yoluyla alınması ile akciğer, böbrek, dalak, beyin, kemik doku ve daha çok karaciğerde, içerisinde binlerce parazit larvası (kurtçuk) bulunan kistler oluşur. Hayvanlardaki bu kistli dokuların ısıya maruz bırakılmadan köpeğe verilmesi durumunda ise larvalar köpeğin bağırsaklarda ergin form olan tenyaya dönüşür. İnsandan insana bulaşma olmaz ve insanın bağırsaklarında bu tenya şekillenmez, sadece kist formunda kalır.

Kasaplık hayvanlarda görülen kistli dokular imha edilmeli, köpeklerde koruyucu olarak tenya ilaçları kullanılmalı, sebzelerin iyi yıkanarak tüketilmesi korunmada önemlidir.

Küçük kistler genellikle şikâyeteye neden olmazken karaciğerdeki daha büyük kistler sağ tarafta hafif ağrı ve dolgunluk hissi verir. Genellikle başka rahatsızlıklar üzerine yapılan görüntülemelerde teşhis konur.

KUDUZ/RABIES

Viral, zoonotik bir hastalıktır.

Bu virüsü taşıyan köpek, kedi, at, sığır, koyun, keçi, domuz, ayı, kurt, tilki, çakal, gelincik, kokarca, yarası gibi memeli hayvanların insanları ısırması veya salyasının açık yaraya veya mukozaya teması ile hastalık bulaşır. Ülkemizde kuduz vakalarının %90'ı köpek kaynaklıdır.

Bir hayvan tarafından ısırılma durumunda ısırılan veya hayvan salyası gelen açık deri alanı hızlıca bol sabunlu su ile yıkanmalı, ardından tentürdiyot ile temizlenmeli ve hızlıca sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır. Bulaşma ağız, göz ve burun yolu ile oldu ise bu bölgeler bol su ile temizlenmeli ve yine hızlıca sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır.

Korunmada evcil hayvanların kuduzla yönelik aşılanması, şüpheli hayvanlara temastan kaçınılması önemlidir.

Baş ve kas ağrıları, öksürük, ateş, ısırılan yerde uyuşma ve karıncalanma, ağızda köpürme, iştahsızlık, mide bulantısı, tükürük salgısında artış, sudan korkma, hayal görme, saldırganlık ve anormal davranışlar ile seyreder.

Isırılan veya tırmalanan kişi daha önce kuduz aşısı olmamış ise genellikle kendisine dört doz aşı uygulanır. İlk dozun yapıldığı gün 0. gün olarak esas alınıp 3., 7. ve 14. günlerde aşı uygulanır. Risk durumuna göre 28. günde 5. doz aşı da yapılabilir.

KUŞ GRİBİ/AVIAN INFLUENZA

Viral, zoonotik bir hastalıktır.

Bu virüsü taşıyan kanatlı hayvanlara yakın temas, az pişmiş kanatlı hayvan tüketimi, kanatlı hayvan tüyü ve dışkısı ile hastalık insanlara bulaşır.

Kanatlı hayvanlara temasta hijyen tedbirlerine riayet edilmesi korunmada önemlidir.

Göz iltihabı, ateş, öksürük, baş, boğaz ve kas ağrıları, mide bulantısı, kusma, ishal, nefes darlığı ile seyreder.

LEPTOSPIROZ

Bakteriyel, zoonotik bir hastalıktır.

Bu bakteriyi taşıyan sığır, koyun, keçi, at, kedi, köpek ve farelerin idrarıyla doğrudan temas veya bu idrarla kirlenmiş su, toprak ve yiyeceklerle hastalık insanlara bulaşır. Yine solunum yoluyla da hastalık bulaşabilmektedir. Genellikle sıcak iklimlerde ortaya çıkar.

Korunmada özellikle temiz ve güvenli su kullanımı ile hijyen tedbirleri önemlidir.

Ateş, baş ve kas ağrısı, kanama, titreme, göz kızarıklığı ve kusma ile seyreder. Tedavi edilmediği takdirde böbrek ve karaciğer hasarına yol açabilir.

LYME HASTALIĞI

Bakteriyel, vektörel bir hastalıktır.

Bu bakteriyi taşıyan kedi, köpek ve atların kene tarafından ısırılması sonrası enfekte olan aynı kenenin insanı ısırması ile hastalık bulaşır.

Kenelere yönelik önlemlerin alınması korunmada önemlidir.

Ateş, deride kızarıklıklar, baş, eklem ve kas ağrıları, lenf yumrularında şişliğe neden olur.

MAYMUN ÇİÇEĞİ HASTALIĞI/MPOX

Viral, zoonotik bir hastalıktır.

Bu virüsü taşıyan maymun, sincap, fare gibi yabani hayvanların ısırması, tırmalaması, solunum damlacıkları, vücut sıvıları, etkenle bulaşık eşyaların kullanımı ile hastalık insanlara bulaşır.

Ellerin sık yıkanması, kişisel hijyene önem verilmesi, hasta insanlara temastan kaçınılması ve ortak eşya kullanılmaması korunmada önemlidir.

Ateş, baş, boğaz ve kas ağrıları, yutma güçlüğü, öksürük, kusma, ishal, bitkinlik, lenf yumrularında şişme, deride döküntü ve yaralar, idrar yolu enfeksiyonu, kan zehirlenmesi, kalp kası, beyin ve rektum iltihaplanması ile seyreder.

SALMONELLOZ

Bakteriyel, zoonotik bir hastalıktır.

Hayvan ve insan bağırsaklarında yaşayan salmonella bakterisi dışkı yoluyla atılarak yiyecek ve içeceklerle bulaşır. Bu yiyecek ve içeceklerin insanlarca kullanılması ile hastalık bulaşır. Özellikle yaz aylarında daha çok görülür. En çok sebze ve meyvelerin çiğ yenmesi, yeterince yıkanmaması, kontamine olmuş suyun tüketilmesi ile hastalık bulaşmaktadır.

Korunmada hijyen tedbirleri önemlidir.

İshal, ateş ve mide krampları ile seyreder. Bu belirtiler genellikle yedi gün içinde kendiliğinden geçer.

SARS/ŞİDDETLİ AKUT SOLUNUM SENDROMU

Viral, zoonotik bir hastalıktır.

Hastalık etkeni olan Koronavirüsü bünyesinde bulunduran yarasa, kedi, köpek ve gelinciklerle insanların yakın teması ve damlacık yoluyla insanlara bulaşır. İnsandan insana da bulaşmaktadır. Hastalık belirtileri Covid-19 belirtilerine benzer.

Hayvan teması sonrası hijyen kurallarına riayet edilmesi ve hasta insanlarla temas ve aynı ortamda bulunulmaması korunmada önemlidir.

Ateş, nefes darlığı, halsizlik, sürekli uyku hali, baş, eklem ve kas ağrıları, sinirlilik hali, boğaz tahrişi, balgam, kuru öksürük, ishal ve iştah kaybı ile seyreder.

SITMA

Paraziter, vektörel bir hastalıktır.

Bu paraziti bünyesinde bulunduran insanın, sivrisinek tarafından ısırılması sonrası enfekte olan bu sivrisineğin bir başka insanı ısırması ile hastalık bulaşmış olur. Ülkemizde yerli sıtma vakası görülme de yurtdışı kaynaklı vakalar tespit edilmektedir.

Kişisel tedbirler ve sivrisinekle mücadele korunmada önemlidir.

Baş ağrısı, halsizlik, karın, kas ve eklem ağrıları, ateş, üşüme, titreme, terleme, iştahsızlık, kusma ile seyreder.

ŞARBON/ANTRAKS

Bakteriyel, zoonotik bir hastalıktır.

Tüm memelilerin hastalığı olmakla beraber sığır, koyun ve keçilerde daha sık görülür. Şarbon hastası veya bu hastalıktan ölmüş hayvanlara temas veya şarbon hastası hayvanın çiğ veya az pişmiş etlerinin tüketilmesi ile hastalık insanlara bulaşır.

Çiğ veya az pişmiş et yemeklerinden uzak durulması, hayvan postu veya kılından yapılmış eşyaların kullanılmaması korunmada önemlidir.

Ateş, baş, göğüs ve kas ağrısı, nefes almada güçlük, bulantı, kusma, kanlı ishal, kaşıntılı, ağrılı deri lezyonları, lenf yumrularında şişlik, dalağın şişmesi, kanın katran kadar koyu renk alarak pıhtılaşması ile seyreder.

TOKSOPLAZMA

Paraziter, zoonotik bir hastalıktır.

Kedilerin bağırsaklarında bulunabilen ve tek hücreli olan bu parazitin, dışkı yolu ile atılan yumurtaları insanlara aynı zamanda sığır, koyun, keçi ve kemirgen hayvanlara bulaşır. Gebelik sürecinde plasenta yoluyla bebeğe de hastalık bulaşabilir.

Toksoplazma Paraziti kedilerde herhangi bir belirtiyeye neden olmaz.

Kedi kumu temizlerken eldiven giymek ve elleri iyi yıkamak, evde bulunan kedilerin avlanmasına mani olmak için küçük bir çan takmak, çiğ et tüketmemek, temiz su ve temiz gıda tüketmek korunmada önemlidir.

İnsanlarda ateş, halsizlik, gece terlemeleri, kas, eklem ve boğaz ağrıları, lenf yumrularında büyüme ile seyreder. Retinaya yerleştiği durumlarda görme kaybı, hamile bayanlarda ise düşüklere sebebiyet verebilir.

TULAREMİ/AVCI HASTALIĞI

Bakteriyel, zoonotik ve aynı zamanda vektörel bir hastalıktır.

Bu bakteriyi taşıyan tavşan, fare ve sincapla temas ve bu hayvanlarca kirletilen suların kullanılması, aynı zamanda bu bakteri taşıyan kene ve sivrisinekler tarafından ısırılmak suretiyle hastalık insana bulaşır. Ülkemizde en çok kirli sulardan bulaşma görülmektedir.

Kaynağı bilinmeyen sular tüketilmemeli veya ancak kaynatılarak kullanılması korunmada önemlidir.

Ani yüksek ateş, üşüme, titreme, halsizlik, iştahsızlık, lenf yumrularında şişme, eklem ağrısı, gözlerde iltihaplanma, öksürük, kusma ve ishal ile seyrederek.

VEREM/TÜBERKÜLOZ

Bakteriyel, zoonotik bir hastalıktır.

Bu bakteriyi taşıyan sığır, koyun, keçi, deve gibi hayvanlardan solunum, deri, mukoza ve ağız yoluyla hastalık insanlara bulaşır.

Hastalığa karşı aşı olmak, hijyen kurallarına riayet etmek, havalandırılmış ortamlarda bulunmak, sağlıklı hayvan eti tüketmek korunmada önemlidir.

Özellikle en az üç hafta süren öksürük, kanlı balgam, zor nefes alma, göğüs ağrısı, ateş, gece terlemeleri, kilo kaybı ve tükenmişlikle seyreder.

ZİKA VİRÜS HASTALIĞI

Viral, vektörel bir hastalıktır.

Bu virüsü taşıyan maymunların sivrisinekçe ısırılması sonrası enfekte olan bu sivrisineğin insanları ısırması ile hastalık bulaşır. Ayrıca hasta insanlardan kan alınıp verilmesi ve cinsel temas ile de hastalık bulaşırken, gebelik sürecinde plasenta yoluyla bebeğe de hastalık geçmektedir.

Sivrisinek mücadelesi ve kişisel tedbirler korunmada önemlidir.

Hafif ateş, deri döküntüleri, baş ve eklem ağrıları, halsizlik ile seyreder. Bu virüse maruz kalan hamile kişilerden doğan bebeklerde mikrosefali adı verilen baş

çevresinin daha küçük olduğu durumlar görülebilir.

Gerek hayvan gerekse vektörlerle temas sonrası şüphelenilen bir sağlık problemi durumunda vakit kaybedilmeden sağlık kuruluşuna gidilerek profesyonel destek alınmalıdır.

Hayvanlarımız sağlıklı olsun ki bizler de sağlıklı olalım.
Sağlıkla kalınız.

Muhammet Nuri Coşkun
Veteriner Hekim